

UNIVERSITAS HISTORIA

TANULMÁNYOK A **70** ÉVES SZÖGI LÁSZLÓ TISZTELETÉRE

MAGYAR LEVÉLTÁROSOK EGYESÜLETE

2018

Suog Lainto

UNIVERSITAS - HISTORIA

TANULMÁNYOK A 70 ÉVES SZÖGI LÁSZLÓ TISZTELETÉRE

Szerkesztette:
Draskóczy István, Varga Júlia, Zsidi Vilmos

A szerkesztésben részt vett:
Hős János és Kmety Adrien

Technikai szerkesztő:
Toma Katalin

Magyar Levéltárosok Egyesülete
Budapest, 2018

Magyar Levéltárosok Egyesülete kiadványai 16.

A kiadvány megjelenését a Nemzeti Kulturális Alap és a Magyar Felsőoktatási
Levéltári Szövetség támogatta

Készült az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, valamint az MTA-ELTE
Egyetemtörténeti Kutatócsoport közreműködésével

A borítón: Hartmann Schedel: Liber Chronicarum, Padova (részlet)
(ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár)

Tördelő szerkesztő: Varga Júlia
Az ünnepelt fényképét készítette Zsidi Vilmos, Újvidéken
A borítót tervezte: Acsai János

Kiadja a Magyar Levéltárosok Egyesülete
www.archivportal.hu/hu/magyar-leveltarosok-egyesulete
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István

ISBN 978-615-5622-01-4

A nyomdai munkálatokat az EPC Nyomda, Budaörs végezte
Felelős vezető: Mészáros László

© Szerzők, 2018
© Szerkesztők 2018

Minden jog fenntartva
Printed in Hungary

TARTALOM

TABULA GRATULATORIA	9
Köszöntő (Kenyeres István)	13
Derű, optimizmus, bölcsesség...(Kálóczi Katalin köszönti Szögi Lászlót nyugdíjba vonulása alkalmából, 2013. július 16-án)	18
Levéltárak és egyetemtörténetek – interjú Szögi Lászlóval (Készítette: Vér Eszter Virág)	20

OKTATÁSTÖRTÉNET

1. Középkor és kora újkor

● Bilkei Irén: A wittenbergi protestáns egyetem 16. századi zalai hallgatóinak társadalmi háttere. <i>The Social Background of the 16th-Century Students from Zala County of the Protestant Wittenberg University</i>	31
● Bozzay Réka: Utrechti pénzforrások: Anna Everwijn hagyatéka az egyetemen. <i>Financial resources at the University of Utrecht: The foundation of Miss Anna Everwijn</i>	39
● Haraszti Szabó Péter: Primus inter pares? A prágai egyetem helye a magyar diákok régió belüli peregrinációjában. <i>Primus inter pares? The Place of the Prague University in the Intraregional Peregrination of Hungarian Students</i>	53
● Heilauf Zsuzsanna: A kassai jezsuita egyetem és hallgatósága. <i>The Jesuit University of Kassa (Košice) and its Students</i>	67
● Kelényi Borbála: Magyarországi diákok mindennapjai a középkori Krakkói Egyetemen. <i>Everyday Life of Students from the Hungarian Kingdom at the Medieval University of Kraków</i>	81
● Robert Offner: Milyen egyetemeket látogattak az erdélyi és magyarországi orvostanhallgatók, illetve azok közép-európai kollégái a 16. században? <i>Which Universities did the Transylvanian and Hungarian Medical Students, and their Central European Colleagues, Attend in the 16th Century?</i>	105
● Simon Katalin: Az alsófokú oktatás színhelyei Budán a 18. század végétől a 19. század közepéig. <i>Places of primary education in Buda from the end of the 18th century until the middle of the 19th century</i>	121
● Tar Attila Szilárd: A Göttingeni Egyetem hatása Magyarországon. <i>The influence of the University of Göttingen in Hungary</i>	133

- Tóth Krisztina: Esztergom megyei diákok egyetemjárása a késő középkorban. *The University Studies of Students from Esztergom County in the Late Middle Ages* 143

2. 19–20. század

- Batalka Krisztina: A műegyetemi hadikórház (1914–1918). *The Military Hospital of the Technical University (1914–1918)* 153
- Borsodi Csaba: Forradalmi bizottságok, munkástanács az ELTE-n. *Revolutionary Committees and the Workers' Council at Eötvös Loránd University (ELTE) in 1956* 165
- Durovics Alex: A Pozsonyi Líceum hallgatói a 19. század első felében. *Students of the Lyceum in Pozsony (Bratislava) in the First Half of the 19th Century* 179
- Gazda István: Fizika tankönyvek, műszaki és népszerűsítő fizikák Magyarországon a reformkorban és az abszolutizmus időszakában (1825–1860). *Physics Coursebooks, Technical and Popularizing Physics in Hungary in the Reform Era and in the Age of Absolutism (1825–1860)* 197
- Héjja Julianna Erika: A közigazgatási tisztviselőkkel szemben támasztott képzési és képesítési előírások 19. századi történetéből. *Education and Qualification Requirements of Public Servants from the History of the 19th Century* 217
- Juhász Réka Ibolya: Bihar megyei diákok a Nagyváradi Királyi Jogakadémiaán 1801 és 1830 között. *Students from Bihar County at the Royal Law Academy of Nagyvárada (Oradea) between 1801 and 1830* 227
- Kapronczay Károly: Lengyel „földalatti” hazai és emigrációs iskolák a második világháború éveiben. *Polish “Underground” Domestic and Emigrational Schools during World War II* 241
- Karády Viktor: Egy nagy kutatás margójára. Nemesek, keresztények, zsidók a peregrinus diákságban (1850–1918). *On a Major Research: Aristocrats, Christians, and Jews among Peregrine Students (1850–1918)* 253
- Kelemen Elemér: A középiskolai tanárképzés hazai változásainak jogszabályi háttere (1777–2010). *The Legal Background of the Changes in Secondary Teacher Education in Hungary (1777–2010)* 267
- Kiss Márton: A gondnoki intézmény kialakulása a Magyar királyi József Műegyetemen. *The Development of the Wardenship at the Hungarian Royal Joseph Technical University* 283
- Kissné Bognár Krisztina: A zeneakadémia működése és hallgatói (1875–1919). *The Operation and the Students of the Music Academy 1875–1919* 293

● Lengvári István: Az Erzsébet Tudományegyetem oktatói. Kutatási lehetőségek egy új adatbázis kapcsán. <i>Professors of the Pécs Erzsébet University. Research possibilities based on a new database</i>	303
● Mészáros Andor: A cseh tartományok iskoláinak magyarországi diákjai a 19. században. <i>Students from Hungary at Schools in Bohemian Provinces in the 19th Century</i>	309
● Molnár László: A Testnevelési Főiskola 1956-ban. <i>The University of Physical Education in 1956</i>	317
● Mózy Gergely: Az újkori Székesfehérvár első felsőoktatási intézménye. <i>The First Higher Education Institution of the Modern Period in Székesfehérvár</i>	337
● Osváth Zsolt: „...Okleveles Kertésznek elismerjük és valljuk..” Okályi Iván műkertészi képesítő oklevele. <i>Iván Okályi's Horticulturist Certificate</i>	351
● Patyi Gábor: Visszatérés az eredethez: a szakmai tanárképzés megújulásának történeti előzményei az 1930-as években. <i>Back to the Origins: the Historical Background of the Reform of the Vocational Teacher Education in the 1930s</i>	369
● Pál-Antal Sándor: Jogakadémia Marosvásárhelyen. <i>The Law Academy in Marosvásárhely (Târgu-Mureș)</i>	379
● Sasfi Csaba: Érdemelv és mobilitás – ígérvények és esélyek. Az iskolázás egy történeti modellje. <i>Merit Principle and Mobility: Promissory Notes and Chances. A Historical Model of Education.</i>	391
● Sigmirean, Cornel: The Catholic Network: Romanian Students from Transylvania at European Universities. <i>Katolikus hálózat – Erdélyi román diákok az európai egyetemeken</i>	399
● Tilcsik György: Adatok a Felsőlövvői Evangélikus Tanítóképző Intézet Elemi Mintaiskolájának 1848 előtti működéséhez. Az iskola 1847 februárjában kiadott tájékoztatója. <i>Information about the Pre-1848 Operation of the Primary Model School of the Evangelical Educational Institute in Felsőlövő. Information Booklet Issued by the School in February 1847</i>	415
● Török József: A Hittudományi Kar a budapesti egyetemen 1870–1950. <i>The Faculty of Theology at the Budapest University 1870–1950</i>	439
● V. Molnár László: Keresztúri Ferenc, a Moszkvai Egyetem orvos-professzora és dékánja. <i>Ferenc Keresztúri, Professor of Medicine and Dean of the Moscow University</i>	447
● Vajda Tamás: Egyetemi órai jegyzetek a kolozsvári Akadémiai Könyvtárban (1872–1919). <i>Notes from University Lectures in the Academic Library of</i>	459

Kolozsvár (1872–1919)

- Varga Júlia: Politikai küzdelmek a századfordulón a budapesti Egyetemi Körben (1888–1899). *Political Struggles at the Turn of the Century in the University Circle of Budapest 1888–1898* 475
- Zsidi Vilmos: A Keleti Múzeum. *The Oriental Museum* 489

TÖRTÉNELEM SEGÉDTUDOMÁNYAI

- Bernád Rita: A lovagkirály egyházi pecséteken – Szent László ábrázolása a romániai katolikus plébániák pecsétjein. *THE KNIGHT-KING ON ECCLESIASTICAL SEALS. The Representation of Saint Ladislaus on Romanian Catholic Parish Seals* 495
- Bertényi Iván: Az Egyetemi Könyvtár Dante-kódexének heraldikai problémái. *The Heraldical Problems of the Dante Codex of the University Library* 525
- Draskóczy István: A Mátyás-kor erdélyi sókamaraispánjai a kincstári reform után. *The Transylvanian Salt Chamber Bailiffs of the Era of Matthias Corvinus after the Treasury Reform* 541
- Fazekas István: Egy 16. század közepi kancelláriai formuláriumos könyv tanúságai. *The Testimony of a Mid-16th-Century Chancellery Formulary Book* 551
- Monok István: A könyvtár múzeuma, vagy a múzeum könyvtára? Egy közép-európai történet magyar példákkal. *The Museum of the Library or the Library of the Museum? A Central European History with Hungarian Examples* 567
- Reisz T. Csaba: Szép(ligeti) kis história. *A Little Story from Szépliget* 577
- Ujváry Gábor: Hóman Bálint 1918–1919-ben. *Bálint Hóman in 1918–1919* 589
- Vörös Boldizsár: A pöröly lecsapott. Karikatúrák a Magyarországi Tanácsköztársaságban. „*The Sledgehammer Stroke*” *Caricatures in the Soviet Republic of Hungary* 603
- Zsoldos Attila: A gyűlések rendje. *The Agenda of the Assemblies* 615
- Szögi László szakirodalmi munkássága 1973–2018 – összeállította Kiss Márton 627
- Képmelléklet 669

TABULA GRATULATORIA

Á. Varga László	Erdész Ádám
Acsai János	Erdmann Gyula
Bak Borbála	Érszegi Géza
Bakos István	Farkas Gábor Farkas
Bakonyi Ferencné	Farkas Gyöngyi
Baloghné Medvegy Teréz	Fésűs László
Baráth Magdolna	Fodor István
Barta János	Font Márta
Beke Margit	Fonyó Istvánné
Bella Katalin	Földváriné Kocsis Luca
ifj. Bertényi Iván	Frank Tibor
Berzeviczy Klára	Gecsényi Lajos
Bitskey István	Gecsényi Patrícia
Blaskóné Majkó Katalin	Géra Eleonóra
Blazovich László	Gorjanac Radojka
Bonhardt Attila	Grófová, Maria
Borhy László	Gyarmati György
Bubnó Hedvig	H. Németh István
Buza János	Hajdú Ágnes
Czenthe Miklós	Halász Imre
Čierna, Lubica	Hardy Titusz
Csáder Vilmos	Hegedűs András
Császtvay Tünde	Hermann István
Cseh Gergő Bendegúz	Hermann Róbert
Csepregi Zoltán	Hiller István
Cserey Lászlóné	Horn Ildikó
Csikány Tamás	Horváth Erzsébet
Csombor Erzsébet	Hörcsik Richárd
Csukovics Enikő	Hudecz Ferenc
Dárday Ágnes	Hudi József
Dezső Tamás	Izsák Lajos
Dominkovits Péter	Jakubinyi György
Dominkovitsné Szakács Anita	Janka György
Dubniczky Zsolt	Kalmár János
Egey Tibor	Kardos József
Emődi András	Kádár Zsófia
Emőkey István	Kálnoki-Gyöngyössy Márton

Keresztes Veronika	Németh Ildikó
Kiss Domokos	Németh István
Kiss Gábor	Németh József
Kiss Gy. Csaba	Novák Veronika
Kiss József Mihály	Oborni Teréz
Kiss Mártonné Zeley Éva	Ondrikné Szászi Éva
Klaniczay Gábor	Orbán Éva
Klinghammer István	Ortutayné Léces Melinda
Koltai András	Pál Zoltán
Kónya Péter	Pálfy Géza
Koósné Török Erzsébet	Pandula Attila
Korzenszky Richárd	Papp Kornél
Kósa László	Péntekné Ungváry Mária
Kóta Péter	Petri Edit
Kovács Éva	Pók Attila
Kozáry Andrea	Poór János
Kozma Béla	Poszler Györgyi
Körmendi Tamás	Potyó Ferenc
Kövér György	Pőr Csilla
Kreutzer Andrea	Puskás-Paulik Ágnes
Küsmödi Attila	Rácz György
Ladányi Andor	Ravasz István
Lajkó Istvánné	Ress Imre
Lakatos Adél	Rózsa György
Lakatos Andor	Rutkai Éva
Lakos Ágnes	Rüsz-Fogarasi Enikő
Lászayné Martos Ida	Sági Éva
Lengyel Tünde	Sárközi Gabriella
Lenkefi Ferenc	Sárközi János
Liszkay Béla	Sarusi-Kiss Béla
Liszkayné Pál Márta	Schmelcer-Pohánka Éva
Lobmayer Ágnes M. Judit	Simon Katalin
Magasházyné Székesvári Ildikó	Simon Zsolt
Megyeriné Viola Andrea	Sipos András
Mezey Barna	Sipos Gábor
Mikó Zsuzsanna	Solymosi László
Molnár Antal	Sonkoly Gábor
Mudrák József	Soós István
Muszka Erzsébet	Sölch Miklós
Mühlberger Kurt	Szabadi István
Nagy Balázs	Szabó Csaba
Nagy László	Szabó Miklós

Szabóné Szávay Judit
Szakály Sándor
Szávai Ferenc
Székely Hunor
Szemerey Rita
Szemkeő Endre
Szende László
Szendi Attila
Szigetváry Éva
Szóts Zoltán Oszkár
Takács Edit
Toma Katalin

Tornay Krisztina
Tömördi Viktor
Tringli István
Tyekvicska Árpád
Várszegi Asztrik
Vásárhelyi Anzelm
Vékás Lajos
Vér Eszter Virág
Vezsenyi Péter
Virágos Márta
Vonyó József
Zalainé Kovács Éva

Vörös Boldizsár

A pöröly lecsapott.
Karikatúrák a Magyarországi Tanácsköztársaságban

A 19. század második felében – a 20. század elején indult élclapok: a *Borsszem Jankó*, a *Mátyás Diák*, a *Kis Élclap*, a *Fidibusz* és az *Április*¹ sorsa a diktatúrában különbözőképpen alakult. Az új rendszer illetékesei 1919. március végén számos újság betiltásáról döntöttek, köztük két erotikus élclap: a *Fidibusz* és a *Kis Élclap* megszüntetéséről is.² Ám a *Fidibusz* közreadói új humoros újságot indítottak *Fregoli* címmel, amelynek ekkoriban csak néhány száma jelent meg,³ ezek pedig már a diktatúra eszmevilágát hirdették. Az év nyaráig napvilágot látott több élclap, így az *Április*, a *Borsszem Jankó* és a *Mátyás Diák*, a két utóbbi újsághoz május–június fordulóján új szerkesztőket neveztek ki a Tanácsköztársaság illetékesei. S bár a sajtó ügyeivel foglalkozó bizottság július 17-ei ülésének jegyzőkönyvéből az derül ki, hogy a *Borsszem Jankó*t betiltották⁴ (minden bizonnyal a korabeli viszonyokat bíráló szövegei és képei miatt), az, hogy ezek a még 1919 előtt indult, eredendően nem szociáldemokrata vagy kommunista élclapok a diktatúra időszakában hónapokon át megjelentek, jól mutatja: a rendszer közvéleményformálói alkalmasaknak tartották azokat eszméik terjesztésére.

¹ Az élclapokról újabban lásd *Buzinkay Géza*: A magyar sajtó és újságírás története a kezdetektől a rendszerváltásig. Bp. 2016. 212–214., 297–300., 323–324. Lásd még pl. *Fabó Edit*: Nőkérdés: a hagyományos sztereotípiák megszületése. Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei XIV–XV. (2011) 237–263.

² Lásd a sajtóügyekkel foglalkozó bizottságok jegyzőkönyveit: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (a továbbiakban: MNL OL) K 807 PTI 601. f3. 1. d. 1. ő. e. 14.

³ Lásd ehhez: *Rudas Klára*: A Magyar Tanácsköztársaság humoros sajtójáról. Magyar Könyvszemle 75. (1959) 209–210. A korabeli karikatúrákról lásd még pl. *Vörös Boldizsár*: Különböző politikai rendszerek – hasonló humoros alkotások? 1919 fordulatai viccekben és karikatúrákban. Médiakutató 10. (2009) 4. sz. 27–41.; *Tamás Ágnes*: Propagandakarikatúrák ellenségekpei Szarajevótól Párizsig. Bp. 2017. passim.

⁴ MNL OL K 807 PTI 601. f3. 1. d. 2. ő. e. 52–53.

Karikatúrákat azonban már a Magyarországi Tanácsköztársaság létrejötte előtt is felhasználtak propagandájukban mind a szociáldemokraták, mind a kommunisták. A Magyarországi Szociáldemokrata Párt által évenként megjelentetett *Népszava*-naptárak 1902–1919-es köteteiben rendszeresen láttak napvilágot gúnyrajzok, sőt e kiadványok közrebocsátói – amint azt az 1907-es kalendárium képanyaga mutatja – még a *Borsszem Jankó*ból, tehát egy nem szocialista lapból is vettek át és közöltek karikatúrákat, ha azokat különösen találóaknak ítélték.⁵ A forradalmi Szovjet-Oroszországban már 1918–1919 folyamán forgalomba kerültek satirikus plakátok, amelyek készítői karikatúrákat alkalmaztak e propagandaanyagoknál⁶ – ezeket pedig láthatták az ott tevékenykedő magyar kommunisták.

A Magyarországi Tanácsköztársaság idején nem csupán az élclapokban jelentek meg karikatúrák, ilyen ábrázolásokat közöltek más folyóiratokban, így például *Az Érdekes Újság*ban is. A gúnyrajzok pedig különféle írásokkal: képcímekkel, képaláírásokkal és az adott kiadvány hosszabb-rövidebb szövegeivel együtt láttak napvilágot, és közvetítették rendszeresen a különféle propagandisztikus tartalmakat.

A tanácsköztársasági karikatúrák egy része a kizsákmányolás gazdasági-társadalmi rendjével történő leszámolást, „a burzsoázia” vereségét jelenítette meg. Így például a *Borsszem Jankó* március 23-ai számának címlapján közzétett, *Kiűzetés a Paradicsomból* című ábrázoláson a pénzt elvesztő kövér gyártulajdonos és a „korrupció” felirattal megjelölt nőalak, mint Ádám és Éva üzennek ki az egykori Paradicsomból: a gazdagságot biztosító üzem területéről, amelyet egy vörös, lángpallosos proletár-angyal őriz. A különféle képi elemek, a cím és a karikatúra alatt olvasható kijelentés: „Ember, ezentúl arcod verítékével keresd meg mindennapi kenyeredet” félreérthetlenné teszik a bibliai párhuzamot, ami ugyanakkor jelezni hivatott az 1919-es társadalmi-gazdasági átalakulás hatalmas jelentőségét. Mindezt nyomatékosítja az, hogy a kép a folyóirat első tanácsköztársasági számának címlapján látott napvilágot. Szintén bibliai párhuzammal érzékelteti a változások horderejét a *Mátyás Diák* április 13-ai számának borítóján közreadott, *A pöröly lecsapott* című karikatúra. (1. kép). Ezen is sajátosan kapcsolódnak össze a vallási és a munkásmozgalmi ikonográfia elemei: a munkáskéz pörölyvel zúzza szét a gazdagságot jelképező aranyborjút, imádói menekülnek, mindezt pedig a kapcsolódó aláírás így foglalja össze: „Vége az aranyborjú imádásának”. A karikatúra propagandisztikus hatását erősíthette, hogy az újság ugyane száma 2. oldalán egy rövid szöveg szintén a *Biblia*, ráadásul ezúttal is a zsidók Egyiptomból történt kivonulását követő vándorlásával foglalkozó részének egy mozzanatát kapcsolta össze az aktuális forradalmi helyzettel: „*Az új Vörös-tenger. / Az új Vörös-tenger, a forradalom,*

⁵ Lásd a *Népszava*-naptárak 1902–1919. évekre kiadott köteteit!

⁶ Georg Piltz: *Rußland wird rot. Satirische Plakate 1918–1922.* Berlin 1977.

diadalmasan nyomul előre és nincs az a Mózes, aki a kapitalistákat és imperialistákat keresztül tudja vezetni annak hullámain.”

1. kép. *A pöröly lecsapott.* Mátyás Diák 1919. április 13.
(Országos Széchényi Könyvtár)

Akárcsak a *Borsszem Jankó* elemzett címlapképén, az *Április* április 25-ei számának karikatúráján is kövér, idősebb emberként jelenik meg az egykori gazdag, mint volt háziúr, aki irigykedve nézi a földön mászó csigát: „Boldog csiga. Ennek nem vették el a házát...”. A folyóirat április 3-ai számának karikatúráján ugyancsak nagy hassal látható a tényleges fegyveres szolgálatot elkerülni igyekvő „megrémult hadimilliomos”, aki, a képaláírás szerint, ezt mondja: „Szívesen elmennék a vörös gárdába – ha ott is volna irodai segédszolgálat.” A milliomos iránt a kép által keltett ellenszenvet erősíthette, hogy az *Április*nak szintén ebben a számában jelent meg Nagy Lajos *A milliomos-állat* című írása, amely a karikatúrához hasonlóan ábrázolta a figurát. E szerint a milliomos-állatok között a legváltozatosabb típusok találhatók, „igen gyakori a közép-temetű, holdvilágképű, cvikkeres, hájas hasú milliomos. Pofájába vastag szivar van dugva”. A *Mátyás Diák* május 4-ei számának egyik karikatúráján pedig valóban állatként, „burzsoá” felirattal ellátott bikaként látható a rendszer ellensége, az 1919. május 1-jei ünnepség vörös dekorációi között. Az ábrázoláshoz kapcsolódó *Vöröstől vadul a bika* felirat azt juttatja kifejezésre, hogy a forradalmi-munkásmozgalmi jelkép, a vörös szín ingerli a burzsoákat, ugyanakkor a bikaviadalok felidézésével utal az ellenük vívott küzdelemre.

A semmittevő nemest támadta az egyik karikatúra a *Borsszem Jankó* április 20-ai számában: az *Új csattanó* „*A magyar nemes*”-hez című kétrészes ábrázolás, amelynek készítője a korabeli élclapokban nem ritka „negatív múlt” – „pozitív jelen” ellentétet alkalmazta. A Tanácsköztársaság propagandájában kiemelkedőként méltatott költő, Petőfi versének egyik szakaszát idézve mutatta be a nemes múltbeli henyélését, a második képen azonban egy munkásfigura fülön fogja őt, és „Gyerünk csak!” felkiáltással jelzi, hogy vége van addigi életének. Címerképek átalakításával érzékeltette a múlt és a jelen közti különbséget Az *Érdekes Újság* április 3-ai számában a *Címerek hajdan és most* feliratos ábrázolás alkotója. Az egyik egykori címeren felemelt fejű, erős testű, koronás oroszlán lép diadalmasan, a másikon egy koronás, ragadozó madár koszorút tart – ám az aktuális helyzetben az egyik címeren az oroszlán lesóványodva, megtépázott sörénnyel, lehajtott fejjel, botra támaszkodva lép, a madár pedig tépett tollakkal, lehajtott fejjel, a címerbe kapaszkodva ül, koronájuk kiesett a címerekből: mindezzel pedig birtokosaik, az egykori hatalmasságok bukását jelenítette meg a karikatúrista. Ezzel az ábrázolással rokonítható Biró Mihály rajza az *Április* szintén április 3-ai számában, amelyen „Műtárgyak régiségek a XX. századból” feliratú tábla alatt lévő boltban többek között koronák, trónszék, főpapi pástorbort és fegyverek láthatók, a képaláírás szerint pedig a boltos ezt mondja az előtte elhaladó járókelőnek: „Eltárs! Parancsol néhány egészen új régiséget...?” A fegyverek elhelyezése a hatalmat jelképező különféle tárgyak mellett ugyanakkor azt az elgondolást juttatja kifejezésre, hogy a világi és az egyházi nagyságok veresége után már háborúk sem lesznek többé.

Az 1919. április eleji tanácsválasztások alkalmával állította szembe a múlt és a jelen választásait, ezáltal pedig a letűnt és a fennálló politikai rendszert „A választás azelőtt – és most” felirattal ellátott kettős kép a *Mátyás Diák* április 13-ai számában. Az egykori választásnál vidám, dzsentriszerű figurák támogatnak be egy részeg szavazót a szavazóhelyiségbe, amivel a rajzoló az ilyen eljárással létrejött hatalom illegitim voltára is utalt. Viszont a tanácsköztársasági szavazást megjelenítő képen egymás után, fegyelmezetten jönnek a dolgozók: egy kötényes munkás, egy hivatalnok vagy értelmiségi, valamint – mivel ekkor a nők is kaptak választójogot – egy nő is. Mindezzel a kép készítője azt is jelezte, hogy a múltbeliakkal ellentétben e szavazás legitim vezetést eredményez. Azt a nézetet pedig, hogy a letűnt politikai rendszerek soha többé nem térhetnek vissza, a még a Tanácsköztársaság létrejötte előtt keletkezett, Magyarország területének megcsonkítása elleni tiltakozás felhasználásával juttatta kifejezésre a *Borsszem Jankó* május 4-ei számában megjelent, *A beszélő plakát* című karikatúra. A képen a „Nem! Nem! Soha” feliratú plakát előtt két, kalaposnyakkendőes férfi beszélget: „– Mit gondolsz, Gyuszi? Leszünk mi még valaha képviselők? / – Na, ezt a legjobb helyen [tudniillik e plakát előtt] kérdezed.” A Tanácsköztársaság idején az élc lapokban jelentek meg torzképek a diktatúra vezető személyiségeiről is, így például a *Borsszem Jankó* április 13-ai számában Kun Béláról, Szamuely Tiborról és Lukács Györgyről.

Ám ezekben az újságokban – a működő cenzúra ellenére – napvilágot láttak olyan képek és szövegek is, amelyek az új rendszer negatívumait gúnyolták. Így az áruhiány problémájával foglalkozott a *Borsszem Jankó* június 1-jei számában *A módszeres ember* című karikatúra, amelyen sorban állók láthatók és egyiküktől ezt kérdezi egy férfi: „– Mondja kérem, mit kapni itt? / – Mit tudom én! / – Akkor meg mi az ördögnek áll ide? / – Tudja, ahol ácsorognak, én mindenesetre odaállok. Valamit csak kap az ember.” Ugyanazon az oldalon, ahol ez megjelent, az élelmiszerhiányra utalt a következő élc: „*Katasztrófa* / – Szent Isten, éppen most kellett, hogy kigyógyuljak az étvágytalanságból, ami-ben évek óta szenvedtem!” Azon a jelenségen, hogy az áruhiány miatt sokan cserekereskedelemben kényszerültek, humorizált az újság egy héttel későbbi számában *A művészet ára* című ábrázolás. A képen festők dolgoznak; egyikük, a képaláírás szerint, ezt mondja: „Ami engem illet, én csendéletet csak cserébe festek. Egy sonkát egy pár cipőért, egy csomó retket egy hálóingért.” E humoros alkotás alatt jelent meg az élelmiszerhiányon élcelődő szellemesség: „*Nyári idill. / Légy mama (az üres abroszon keresgélő fiatal legyekhez.)* – Hallatlan! Ezek a szemtelen emberek már az utolsó morzsát is fölszedik előlünk!” Ezekben az esetekben az ugyanazon oldalakon közölt kép és szöveg együttesen a kritika hatását erősíthette a közönségnél.

A nemzetközi forradalom, a diktatúra külpolitikája fontos témái voltak a korabeli élc lapok karikaturistáinak. Az *Április* április 3-ai számában közzétett képen Biró Mihálynak egy hirdetőoszlopra felragasztott, a vörös kalapácsos

embert ábrázoló *Népszava*-plakátja előtt tábornokok vonulnak el tisztelegve, a kapcsolódó aláírás szerint pedig „a vörös ember” ezt mondja nekik: „Világ zsarnokai, remegjete!” Az ábrázolás a világforradalom fenyegetését jeleníti meg – ami sajátos történelmi távlatot kap azáltal, hogy a plakátfigura felszólítása a *Kommunista kiáltvány* „Világ proletárjai, egyesüljete!” zárómondatának változata, immár az elnyomókhoz intézve. E szavak ugyanakkor kapcsolódnak Marx és Engels műve befejezésének „Reszkessenek az uralkodó osztályok egy kommunista forradalomtól” mondatához⁷ is, azt jelezve, hogy a 19. században megjövendölt kommunista forradalom a 20. században válik valósággá világ-méreteken. A „proletárdiktatúra” ellenállhatatlan előrehaladását jelentette meg a *Fregoli* április 11-ei számában közzétett, *Az igazi gőzhenger* című karikatúra, amelyen egy munkás által vezetett, „proletárdiktatúra” feliratú gőzhenger elgázol egy királyt és egy katonatisztet, az új rendszer többi ellensége pedig menekül előre. Ennek mintegy variánsa a *Borsszem Jankó* június 29-ei számának címlapképe, *A kis triciklis*, amelyen a Lenin vezette „kommunizmus” feliratú gőzhengert reménytelenül igyekszik útból kitéríteni Clemenceau (2. kép). A két politikus figurája itt a kommunizmus, illetve az imperializmus megszemélyesítője is. Szintén azonos elem-együttes (a húsvéti tojás a párizsi békekonferencia politikusainak asztalán) alkalmazásával és hasonló feliratokkal készült a *Mátyás Diák* április 20-ai számának *Feltámadás* című, „Húsvéti tojás, melynek nem örül az antant” aláírással ellátott borítóképe: rajta zászlót és kalapácsot tartó munkás emelkedik ki egy húsvéti tojásból, miközben Clemenceau és Wilson rémülten nézik – és a *Borsszem Jankó* ugyancsak április 20-ai számának „A magyar húsvéti tojás – a négyek tanácsának asztalán” feliratos címlapképe, amelyen a békekonferencia négyes tanácsának asztalára zuhan be egy hatalmas, vörös tojás. A keresztény vallásosság elemeinek („húsvét”, „feltámadás” kifejezések, a tojás; az egyik képnél ráadásul a piros tojás) a forradalmi-munkás-mozgalmi ikonográfia elemeivel (vörös szín, zászló, kalapács, munkásfigura) való összekapcsolása ezekben az esetekben is az új rendszer létrejöttének jelentőségét volt hivatott hangsúlyozni. A *Borsszem Jankó* karikatúráján a megrepedő tojásból kiömlő és a békekonferencia politikusainak asztalán szétfröccsenő vörös folyadék már a forradalom továbbterjedésének jelzéseként is értelmezhető.

⁷ Lásd pl. *Karl Marx–Friedrich Engels: A Kommunista kiáltvány*. In: Marx és Engels válogatott művei. I. Szerk., bev., jegyz., a ford. átnézte: Szabó Ervin. Bp. 1905. 98.

2. kép. *A kis triciklis.* (Bér Dezső karikatúrája.)
Borsszem Jankó 1919. június 29.
(Országos Széchényi Könyvtár)

A *Mátyás Diák* április 20-ai számának 2. oldalán közzétett rövid szöveg szerzője ugyanakkor a címlapkép alkotójától eltérően használta fel a tojás-szimbólumot: „*A jugoszláv húsvéti tojás.* / A jugoszláv kakukktojás megzাপult: nem bír belőle kikelni az egységes délszláv állam.” E negatív ábrázolás elősegíthette azt is, hogy vele szemben a *Feltámadás* propagandisztikus elemei még pozitívabbakká váljanak a közönség számára. Azt a nézetet pedig, hogy a világháborúban győztes hatalmak politikusainak küzdelme a proletárforradalom ellen kílátástalan szélmalomharc, a *Borszem Jankó* május 18-ai számának címlapképe juttatta kifejezésre. Ezen Wilson-Don Quijote és szolgálja, Clemenceau-Sancho Panza „utolsó rohamra” indulnak a proletárforradalommal szemben. Ám az aktuálpolitikai összefüggések valóságáhu megjelenítése érdekében a karikaturista feláldozta a Cervantes-regényben leírtakhoz ragaszkodást: a könyvben ugyanis csak a lovag indul harcba a szélmalom ellen, szolgálja nem.

Ekkoriban megjelentek olyan karikatúrák is, amelyek azt sugallták, hogy a Tanácsköztársaságnak sikerül megvédelmeznie az országot az ellenségeivel szemben. A *Mátyás Diák* március 30-ai számának borítóján, *Az aszfaltbetyárok* című képen Clemenceau, Wilson és Poincaré láthatók, szemben a náluk magasabb munkással, aki kalapácsot tartva a „Hungária” felirattal ellátott nőalak előtt áll, és, a képaláírás szerint, ezt mondja nekik: „Hát csak jöjjenek, most én védlek meg tőlük” (3. kép). Ehhez kapcsolódva, ugyane lapszám 2. oldalán, a *Földindulás* című, vezércikk funkciójú vers a következő sorokkal kezdődik: „Fut már a cseh, szerb és román / A rabság végső alkonyán”. A diktatúra Vörös Hadseregének sikeres északi hadjárata idején jelent meg a *Mátyás Diák* június 8-ai számában az *Akik a magyar pezs göre szomjaztak* című kétrészes karikatúra. Az első képen egy vörös katona ül egy „kommunizmus” feliratú, ötágú csillagos pezs gösüvegen, amelynek dugóját egy cseh, egy román és egy szerb igyekeznek együttes erővel kihúzni, a kép aláírása: „Használat előtt”. A második, „Használat után” aláírással ellátott képen pedig az látható, hogy a dugó kijött a palackból, a húzó figurák és a vörös katona is hátraestek, a kifröccsenő pezs gö pedig a történelmi Magyarország alakjába ömlik ki, amivel a karikatúra közreadói azt sugallták: az új rendszer hadserege az ország egész területét képes lesz megvédeni az ellenségektől. A két nagy múltú élclap, a *Borszem Jankó* és a *Mátyás Diák* tanácsköztársasági 16-16 számának címlapképeit végignézve pedig feltűnik, hogy ezen ábrázolásokból 13-13 kifejezetten külpolitikai vonatkozású, ami megengedi a feltételezést: e folyóiratok közreadói úgy gondolták, jórészt középosztálybeli, polgári közönségük nem igazán fogadja jól azokat a karikatúrákat, amelyek a jelentős részüket hátrányosan érintő belpolitikai intézkedésekkel foglalkoznak. Valószínűleg úgy vélték, hogy ha már ilyeneket is közölniük kell, azokat inkább nem a címlapra teszik – az antantellenességet és az ország területének védelmét megjelenítő képeket viszont a legkülönbébb

társadalmi csoportokhoz tartozó olvasók is helyeslik, és a hatalom képviselői sem emelnek kifogást miattuk.

3. kép. *Az aszfaltbetyárok.* Mátyás Diák 1919. március 30.
(Országos Széchényi Könyvtár)

Az ismertetett és elemzett karikatúrák jelentős részénél észrevehető egy sajátos szembeállítás. A diktatúra ellenségeinek, tehát a világháborúban győztes hatalmak vezető politikusainak, a letűnt magyar gazdasági, társadalmi, politikai rendszerekben fontos szerepet játszott személyeknek különféle torzításokkal elkészített ábrázolása (lásd például az 1–3. képet) – ezzel szemben pedig az új hatalmat megszemélyesítő munkásfigura idealizálása, olykor ellenségeinél nagyobbként való megjelenítése (lásd például a 3. képet). E két eljárás együttes alkalmazása elősegíthette a negatívan és a pozitívan értékelt figurák közötti markáns különbségek érzékeltetését. A korabeli karikatúrák áttekintésénél az is megfigyelhető, hogy készítőik a legkülönbélebb történelmi-kulturális hagyományokból illesztettek be elemeket azokba. Így például a keresztény vallásosságából (a bibliai szövegrészek és az angyal; az aranyborjú és az „imádás” kifejezés az 1. képnél; a „Feltámadás” szó és a húsvéti tojás); a korabeli magyarországi politikai erők propagandájából (a Hungária-nóialak a 3. képnél; Bíró Mihály *Népszava*-plakátja; a pöröly az 1. képnél; a zászlós, kalapácsos munkás figurája; a „Nem! Nem! Soha!” tiltakozás; az ötágú csillag; a magyar címer a 2. képnél); kulcsfontosságúnak számító régebbi munkásmozgalmi szövegből (a *Kommunista kiáltvány*ből), valamint klasszikus magyar és külföldi szépirodalmi műből (Petőfi: *A magyar nemes* című verséből; Cervantes Don Quijote-regényéből). Feltűnő, hogy a vallással, az egyházakkal szemben álló diktatúra propagandaanyagaiban nemegyszer megjelentek a keresztény ikonográfia és kifejezőkészlet elemei is – minden bizonnyal azért, mert e képek és szövegek készítői, figyelembe véve azok tekintélyét, széles körben való ismertségét és elfogadottságát, általuk is törekedtek az új eszmék, a forradalmi átalakulás jelentőségének hangsúlyozására.

Arra is vannak példák, hogy akár évekkel a diktatúra előtt megjelentetett karikatúrákat újból közreadtak a tanácsköztársasági folyóiratokban. Az *Ismeretlen* című antiklerikális gúnyrajz, amelyik azt ábrázolja, hogy a Vatikánba az őrt álló gárdista ajánlólevél nélkül nem engedi be Jézust, megjelent az 1907-es *Népszava*-naptár-kötetben, majd Az *Érdekes Újság* 1919. május 8-ai számában is. Honoré Daumier-nek az 1834-es francia képviselőházról készített, *A törvényhozó has* című karikatúrája a művész munkásságát bemutató cikk illusztrációjaként látott napvilágot a *Vasárnapi Újság* 1919. június 1-jei számában, az írás szerzője, Farkas Zoltán következő megállapításával, amely az alkotónak a burzsoákat támadó gúnyképeire vonatkozott: „Ma, amidőn ugyancsak rossz idők járnak minálunk a kapitalizmusra, kétszeresen érdekes elővenni ezt a galériát, melyet burzsoáábrázatokból rajzolt, mert minden szónál ékeesebben egy pillantásra felfoghatóvá teszük ennek a ma már levitéztlőben álló osztálynak jellemét.”⁸ A cikkíró tehát a 19. századi gúnyrajzokat az aktuális, 1919-es tanácsköztársasági propagandában is hasznosíthatóaknak tartotta. Ezekről eltérően,

⁸ Farkas Zoltán: A forradalom a művészetben. Vasárnapi Újság, 66. (1919) 251.

az *Április* április 3-ai számában közzétett, „a megrémült hadimilliomost” gúnyoló ábrázolás más aláírással, az „udvari tanácsos urat” támadva már napvilágot látott a folyóirat január 15-ei számában is. Karikatúra aláírásaként megjelent párbeszéd pedig, ha eltérésekkel is, de forgalomban volt élőszóban terjedő viccként is a diktatúra időszakában. A *Borsszem Jankó* április 27-ei számában megjelent *Szegény fogorvosok!* című, két férfi és egy nő beszélgetését ábrázoló rajzhoz kapcsolódó dialógus („– Maga fogorvos? Na, akkor peche van. Hallom, hogy mind tönkre fognak menni. / – Ugyan miért? / – Mert a burzsoák nem merik kinyitni a szájukat.”) egy ugyancsak 1919. április 27-ei feljegyzés szerint a következő viccként létezett: „– Miért megy most nagyon rosszul a fogorvosoknak? / – Mert senki sem meri kinyitni a száját!”⁹ Figyelemre méltó az eltérés a két szöveg között: míg a tanácsköztársasági terror idején kiadott éklapban csak a diktatúra ellenségeinek számító burzsoák félelméről volt szó, az élőszóbeli viccben mindenkiéről, így a proletárokról is – azt azonban, hogy a viccet alakította-e át a karikaturista „rendszerhűvé”, vagy a képaláírást az ismeretlen viccalkotó „rendszerellenessé”, utólag aligha lehet kideríteni. A diktatúra időszakában megjelent éklapokban ugyanakkor napvilágot láttak olyan karikatúrák és szövegek is, amelyek nem az új rendszer valamelyik sajátos gazdasági, társadalmi, politikai vagy kulturális jelenségével foglalkoztak, hanem például magánéleti témákkal – ám olyan esetekben, amikor polgárfigurákon humorizált egy-egy ilyen alkotás, ez az adott történelmi helyzetben alkalmas lehetett arra, hogy ellenszenvet keltsen közönségében „a burzsoázia” iránt, és ekként illeszkedjék a Tanácsköztársaság propagandájába.

Az itt ismertetett-elemzett karikatúrák tehát igen sokféleképpen kapcsolódhattak egymáshoz, korabeli szövegekhez, továbbá történelmi-kulturális hagyományokhoz. E hagyományelemek alkalmazásai pedig megkönnyíthették a karikatúrák létrehozóinak a Tanácsköztársaság egyes jelenségeiről kialakított nézeteik kifejezését, a humoros alkotások befogadóinak pedig e vélemények, állásfoglalások megértését. A fenti elemzések, megítélésem szerint, önmagukon túlmutatóan, általánosabb érvénnyel is, adalékokat szolgáltatnak a *karikatúrák sajátosságainak* megismeréséhez is.

Az 1919-es szociáldemokrata–kommunista irányítású Tanácsköztársaság közvéleményformálói felhasználták az eredendően nem ilyen szellemiségű éklapokat forradalmi eszméik, intézkedéseik propagandájához, ám ezen eljárásuk nem volt ekkoriban egyedülálló. Például a május 1-jei budapesti ünnepség dekorációjához a diktatúra illetékesei általuk kiemelkedőként értékelt történelmi személyiségeket, köztük munkásmozgalmi vezetőket ábrázoló emlékműveket állítottak fel, azonban ezek alkotóinak többsége a heroikus emlékmű

⁹ A tanácsköztársasági viccekről lásd pl. *Vörös Boldizsár*: „Az állatkert lakói is összegyűltek, hogy érdekeik képviselőre bizalmat válasszanak”. A Magyarországi Tanácsköztársaság emléke a diktatúra bukása után közzétett viccekben. *Aetas* 21. (2006) 2–3. sz. 184–203.

vagy portré hagyományát folytatta, azoknak a stílusát alkalmazta e méltatottak esetében is.¹⁰ Ezeknek a jelenségeknek kapcsán pedig érdemes idézni André Chastelnek az 1789-es nagy francia forradalomról írott megállapítását: „Mindaz, ami a forradalomban látványos, teátrális, kiszámított – természetesen a tömegmegmozdulásoktól és az erőszaktól eltekintve –, az a Fény Százada kialakította öntőformákba ömlik.”¹¹ Az ismertetett-elemzett esetek jól mutatják: az új világot teremteni akaró diktatúra közvéleményformálói a tömegeket megcélzó propagandájuk hatékonysága érdekében rákényszerültek e hagyományos, eredendően nem szociáldemokrata vagy kommunista eszközök felhasználására. Így a tanácsköztársasági élclapok és karikatúrák vizsgálatai, szintén önmagukon túlmutatóan, általánosabb érvennyel is, adalékokkal járulhatnak hozzá a *radikális forradalmi átalakulások és a történelmi-kulturális hagyományok kapcsolatainak* megértéséhez is. E képek és szövegek elemzései pedig, ugyancsak önmagukon túlmutatóan, általánosabb érvennyel is, figyelemre méltóan szemléltetik, hogy az ilyen típusú források vizsgálatai miként segíthetik elő *egy politikai rendszer eszmévilágának* megismerését is.¹²

“THE SLEDGEHAMMER STROKE” CARICATURES IN THE SOVIET REPUBLIC OF HUNGARY

In general, the texts and caricatures of the humorous journals published at the time of the 1919 Soviet Republic of Hungary dealt with various subjects (with the phenomena of domestic policy, economy, culture, and foreign policy) by transmitting the views of the dictatorship. These caricatures contained elements of diverse historical and cultural traditions. These enabled their creators to expand their views, and their recipients to understand their stance.

Keywords: Soviet Republic of Hungary, humorous journals, caricatures, propaganda, traditions

Kulcsszavak: Magyarországi Tanácsköztársaság, élclapok, karikatúrák, propaganda, hagyományok

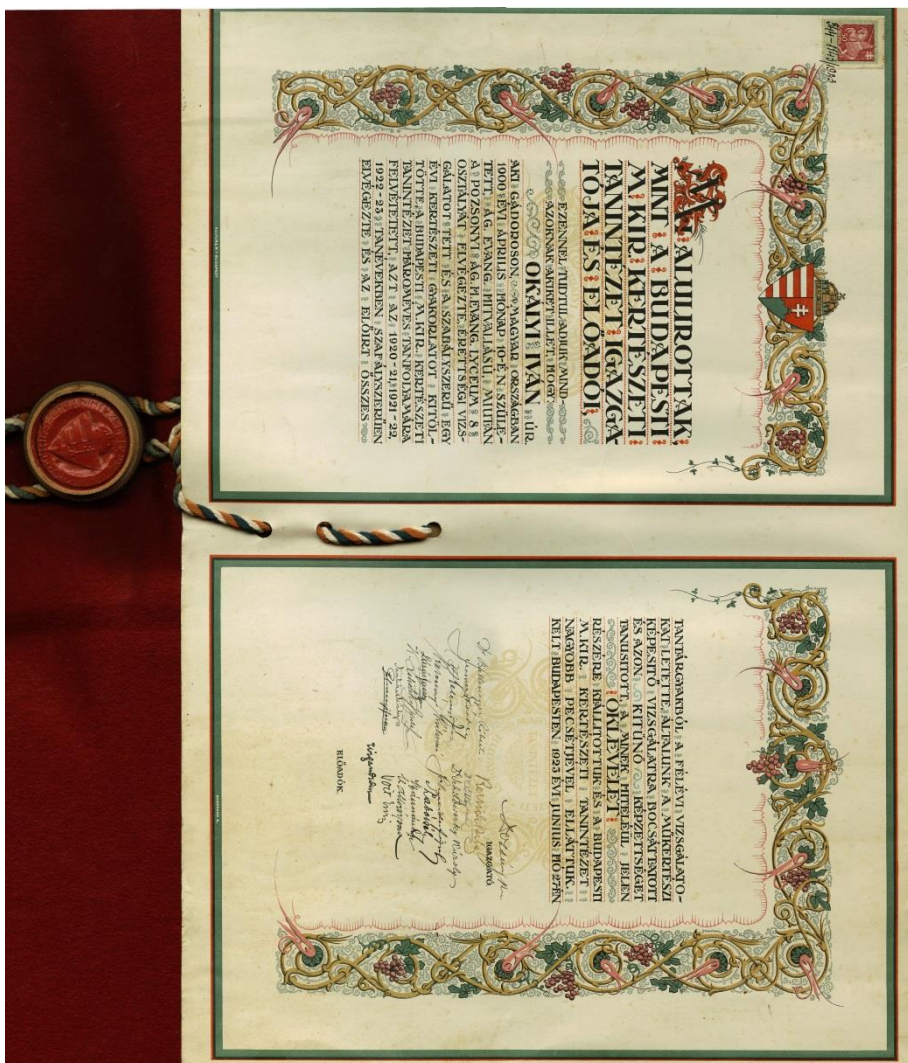
¹⁰ Lásd erről *Aradi Nóra*: A Tanácsköztársaság művészete. In: Magyar művészet 1890–1919. I. (A magyarországi művészet története 6/I.) Szerk. Németh Lajos. Bp. 1981. 623.

¹¹ *André Chastel*: Ünnepi felvonulások, ünnepélyes terek. In: *Uő*: Fabulák, formák, figurák. Válogatott tanulmányok. Bp. 1984. 191.

¹² Vö. ehhez pl. *Basics Beatrix*: Történeti ikonográfia. In: A történelem segédtudományai. (A történettudomány kézikönyve I.) Szerk. Bertényi Iván. Bp. 2006. 38., 42.

KÉPMELLÉKLET

Osváth Zsolt képe az „...Okleveles Kertésznek elismerjük és valljuk...”
 – Okályi Iván műkertészi képesítő oklevele című tanulmányhoz

Okályi Iván műkertészi képesítő oklevele

**Bernád Rita képei „A lovagkirály egyházi pecséteken – Szent László
ábrázolása a romániai katolikusplébániák pecsétjein” című
tanulmányhoz**

**5. A verespataki plébánia
pecsétjének viaszlenyomata, 1826**

**6. A verespataki plébánia
bélyegzőlenyomata, 1912**

**8. A mezőbikácsi
plébánia pecsétjének
viaszlenyomata, 1830
Nagyvárad – Újváros**

**9. A mezőbikácsi plébá-
nia pecsétjének
viaszlenyomata, 1867**

**10. A mezőbikácsi
plébánia
bélyegzőjének
lenyomata, 1943**

**11. A Nagyvárad-újvárosi plébánia
pecsétjének viaszlenyomata, 1830**

**12. A Nagyvárad-újvárosi plébánia
bélyegzőjének lenyomata, 1858**

13. A krasznabélteki plébánia pecsét-nyomójának viaszlenyomata, 1831

14. A krasznabélteki plébánia bélyegzőjének lenyomata, 1862

15. A lázári plébánia pecsétnyomójának viaszlenyomata, 1842

16. A lázári plébánia gumibélyegzőjének lenyomata, 1940

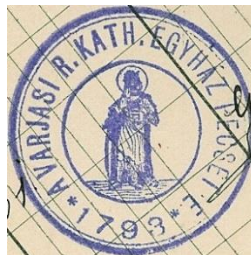
17. A gátaljai plébánia pecsétjének viaszlenyomata, 1910

18. A gátaljai plébánia bélyegzőjének tuslenyomata, 1910

19. A varjasi plébánia pecsétjének viaszlenyomata, 1848

20. A varjasi plébánia bélyegzőjének tuslenyomata, 1910

**Bertényi Iván képei „Az Egyetemi Könyvtár Dante-kódexének
heraldikai problémái” című tanulmányhoz**

**A Dante-kódex fol.1r lapalji címere
(*Egyetemi Könyvtár*)**

A fol. 15v felső részének ábrája

A fol. 15v lap alsó miniatúrája

Quineta istonata lalt glori-
telhomā piapato etan ualozē
mose gregeo ala lo gran uozia.
1 o dico di troian impetore.
che una netouella li tenli freno.
di lagime atēcata di dolozē.
7 ntonio lui parca chalcato epreno.
te chauluheri elague neloio.
tute quātē aluēto limoueno.

KÉPEK SZÖGI LÁSZLÓRÓL

A BME fiatal levéltárosa (az 1970-es évek közepe)
(*Héberger Károly, a BME Központi Könyvtár igazgatója és
Végh Ferenc, a könyvtár tudományos munkatársa*)

Előadás Miskolcon (1985)

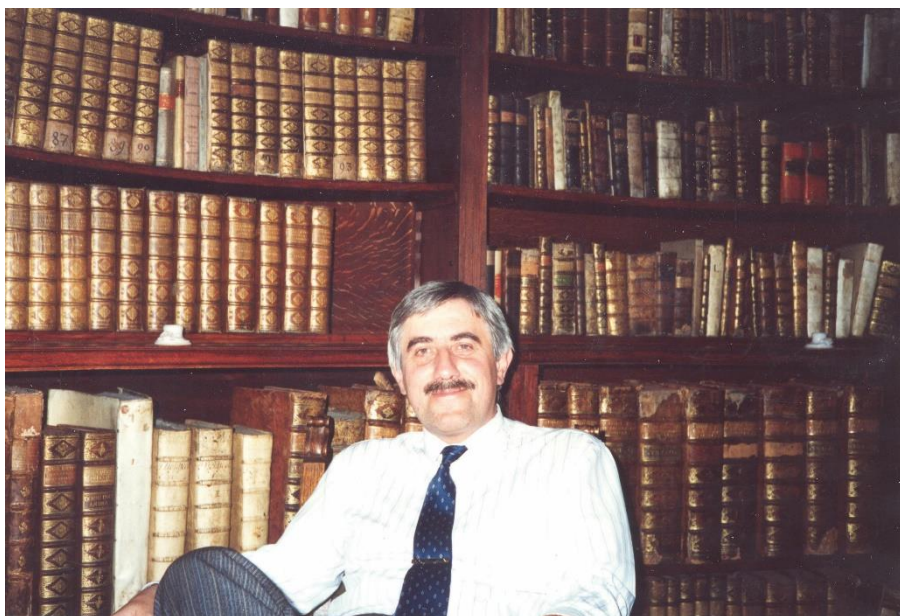
Egyháztörténeti konferencia az ELTE BTK-n (1988)

*(Kállay István tsz. egy. tanár, Dankó László kalocsai érsek,
Fábián János, a Mátyás templom plébánosa)*

Focimeccs a „jövő levéltáros reménységeivel” (1992)

*(Irányi László, Csikány Tamás, Kertész Botond, Németh István, Rádi Péter, Reisz T.
Csaba, Kenyeres István, Wekler Árpád, Szűgi László, Rácz Attila, Sarusi-Kiss Béla,
Pálffy Géza)*

Az új főigazgató az ELTE Egyetemi Könyvtárban (1995)

Karácsony az ELTE Levéltárában a Ludovika épületében (1998)

*(Osváth Zsolt, Molnár László, Horváth Ákos, Ignác Mária,
Rutkai Éva, Kiss József Mihály, Drobinoha Angéla, Varga Júlia, Szőgi László,
Blaskóné Majkó Katalin, Kiss Márton)*

MLE Vándorgyűlés Gyulán 2000-ben
(Földváriné Kocsis Luca, Küsmödi Attila, Ignác Mária, ismeretlen személy)

Nemzetközi kapcsolatok építése MLE elnökként 2004-ben Újvidéken
(Erdész Ádám, Sölch Miklós, Apró Erzsébet, Szőgi László és Ignác Mária)

Erdélyi kirándulás – a kisdisznódi várban

MFLSZ tisztújítás. Az új elnökség. (2005)
(Szögi László, Pőr Csilla, Zsidi Vilmos, Lajkó Agnes, Osváth Zsolt)

Levéltári kutatás Kijevben (2005)

Előadás a jezsuita Párbeszéd Házában (2011)

Az ELTE Levéltára felújított épületének avatásán a kollégákkal (2011)
(Szűgi László, Kassa Melinda, Kiss Beáta, Székely Hunor és Varga Júlia)

Kurt Mühlbergerrel, a Bécsi Egyetemi Levéltár volt igazgatójával (2015)

Díszdoktorrá avatás a Marosvásárhelyi Egyetemen (2016)
(Cornel Sigmireannal, a Petru Maior Egyetem kancellárjával)

**Az MTA-ELTE Egyetemtörténeti Kutatócsoport tagjai munka közben
a zágrábi levéltárban (2017) *(Kmetty Adriennel és Juhász Rékával)***

**... és Túrócszentmártonban a Matica Slovenská könyvtárban (2018)
*(Kelényi Borbálával)***

